

Sygn. akt I ACa 1134/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Ewa Jastrzębska SO del. Joanna Naczyńska (spr.)
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 19 marca 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko J. D. i K. D.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt I C 868/12

1) zmienia zaskarżony wyrok, w ten sposób, że:

a) uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda umowę darowizny udziału, wynoszącego 1/2, w prawie do lokalu mieszkalnego nr (...), położonym w budynku przy ul. (...) w T., dla którego to lokalu Sąd Rejonowy w T., Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) wraz z przynależną do lokalu piwnicą oraz ze związanymi z nim prawami, sporządzonej w formie aktu notarialnego i zawartej w Kancelarii Notarialnej w T., przed notariuszem R. N. w dniu 27 stycznia 2009 r. (rep. (...)), pomiędzy R. D. a J. D. i K. D., do wysokości wierzytelności objętej bankowym tytułem egzekucyjnym z 22 maja 2009 r. nr (...) oraz nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Rejonowy w T. z 1 marca 2010 r., sygn. akt I Nc 1344/10/8,

b) zasądza od pozwanych na rzecz powoda solidarnie kwotę 8.896 (osiem tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt sześć) złotych z tytułu zwrotu kosztów procesu;

2) zasądza od pozwanych na rzecz powoda solidarnie kwotę 8.849 (osiem tysięcy osiemset czterdzieści dziewięć) złotych z tytułu zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 19 września 2013r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo (...) SA w W. wniesione przeciwko J. D. i K. D. o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powoda umowy darowizny - dokonanej 27 stycznia 2009r. na rzecz pozwanych przez ich ojca R. D., której przedmiotem był wynoszący 1/2 udział w lokalu mieszkalnym nr (...), położonym w budynku przy ul. (...) w T., objętym księgą wieczystą nr (...) - do wysokości wierzytelności stwierdzonej bankowym tytułem egzekucyjnym z 25 maja 2009r. nr (...) oraz nakazem zapłaty Sądu Rejonowego w T. z 1 marca 2010r. sygn. akt I Nc 1344/10. Nadto, Sąd Okręgowy zasądził od powódki na rzecz pozwanych kwotę 5.417zł z tytułu kosztów procesu..

Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy podjął po ustaleniu, iż 27. stycznia 2009r. R. D. zawarł ze swoją córką J. D. i synem K. D. notarialną umowę darowizny udziału wynoszącego 1/2, w prawie własności nieruchomości lokalowej, położonej w budynku przy ul. (...) w T., objętej księgą wieczystą nr (...). Umowa ustanowienia odrębnej własności powyższego lokalu mieszkalnego i przeniesienia jego własności na rzecz R. i S. D. została zawarta 5. marca 2008r., przy czym jej treść została sprostowana notarialnie 16. stycznia 2009r., ponieważ nie uwzględniała, tego że małżonkowie D. podczas jej podpisania pozostawali w ustroju rozdzielności majątkowej. R. D. zamierzał dokonać darowizny udziału w prawie własności do przedmiotowego lokalu na rzecz swoich dzieci, już w 2008r., lecz Notariusz stwierdził istnienie błędu w umowie o wyodrębnieniu własności lokalu i uzależnił przystąpienie do aktu darowizny od dokonania sprostowania powyższej umowy.

R. D. zawarł z poprzednikiem prawnym powódki - (...) SA Odział w Polsce ((...)) umowy: 1) kredytu z 28. września 2007r., 2) karty kredytowej z 12. września 2007r., 3) kredytu z 15. września 2006r. Powódka dochodziła od dłużnika spłaty wierzytelności powstałych na tle wykonania tych umów. Wystawiła ona 25. maja 2009r. bankowy tytuł egzekucyjny, obejmujący wierzytelność główną w kwocie ponad 114 tys. zł, któremu - postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z 24. czerwca 2009r., sygn. akt I Co 1783/09 - nadano klauzulę wykonalności. Uzyskała również przeciwko R. D. nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w T. z 1 marca 2010r., sygn. akt I Nc 1344/10 (na kwotę ponad 60 tys. należności głównej). Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w R. R. P. pod sygn. Km 710/09, z wniosku powódki prowadził przeciwko R. D. egzekucję, która z powodu jej bezskuteczności zakończyła się umorzeniem postępowania. Powódka prowadziła również przeciwko wymienionemu dłużnikowi bezskuteczną egzekucję komorniczą pod sygn. akt Km 4058/10.

R. D. w 2005r. zawarł z żoną S. D. umowę ustanawiającą ustrój rozdzielności majątkowej małżeńskiej, przy czym w faktycznej separacji małżonkowie D. pozostawali już od listopada 2004r. Wyprowadzając się, R. D. uzgodnił z żoną, że udział we wspólnym lokalu mieszkalnym przy ul. (...) w T. przekaże dzieciom, natomiast dla siebie zachowa posiadany uprzednio wspólnie samochód oraz niektóre przedmioty znajdujące się w powyższym mieszkaniu. Po sprzedaży samochodu osobowego marki V. (...) o nr rej. (...) R. D. złożył 2. sierpnia 2005r. oświadczenie na piśmie, iż samochód ten był tylko jego własnością ze względu na wcześniejsze uzgodnienia małżonków z grudnia 2004r., wedle których samochód ten, stał się jego wyłączną własnością w zamian za co, nie rości on sobie żadnych praw do mieszkania położonego w T. przy ul. (...). R. D. nie partycypował w kosztach ustanowienia odrębnej własności powyższego lokalu mieszkalnego położonego w T.. Po rozstaniu małżonkowie D. nie utrzymywali kontaktów. Decyzją Prezydenta Miasta T. z 4 maja 2009r. R. D. został wymeldowany z mieszkania przy ul. (...) w T.. W toku postępowania administracyjnego w przedmiocie wymeldowania ustalono, iż R. D. nie zamieszkiwał w tym lokalu od ponad 3 lat przed datą wydania tej decyzji.

Sąd Okręgowy, stwierdził, iż podstawę prawną rozstrzygnięcia objętej żądaniem pozwu skargi pauliańskiej stanowi art. 527 § 1 k.c. i n. Stanowią one, że gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskuje korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. W konsekwencji Sąd wyróżnił przesłanki

skargi pauliańskiej, a mianowicie 1) pokrzywdzenie wierzycieli, jeżeli skutkiem czynności prawnej dłużnika osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, 3) wiedza lub nie zachowanie należytej staranności przy możliwości dowiedzenia się przez osobę trzecią o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, podkreślając iż przesłanki te muszą być spełnione łącznie. A dokonując oceny prawnej poczynionych w sprawie ustaleń, stwierdził, iż nie zachodziła przesłanka działania ojca pozwanych ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, ponieważ w dacie dokonywania darowizny, tj. 27 stycznia 2009r. nie istniał jeszcze żaden tytuł egzekucyjny przeciwko R. D., jako że bankowy tytuł egzekucyjny został wystawiony przez poprzednika prawnego powódki 25. maja 2009r., a zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności 24. czerwca 2009r. Natomiast nakaz zapłaty przeciwko R. D. został wydany 1. marca 2010r., a zatem ponad rok po dokonaniu spornej umowy darowizny. Z okoliczności tych Sąd Okręgowy wyprowadził wnioski, iż w czasie dokonywania darowizny, wiarygodności powódki wobec R. D. nie były jeszcze bezsporne i kategorycznie stwierdzone w tytułach egzekucyjnych, a zatem nie można przyjąć by w czasie dokonywania zaskarżonej czynności prawnej dłużnik powódki działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Sąd Okręgowy miał również na uwadze, iż umowa darowizny została dokonana w wykonaniu uzgodnień małżeńskich, poczynionych jeszcze przed zawarciem umów kredytowych, z których R. D. się nie wywiązał, popadając w zadłużenie.

Sąd Okręgowy przyjął, iż skoro małżonkowie D. dopiero 5 marca 2008r. podpisali umowę ustanowienia i przeniesienia odrębnej własności lokalu, a umowa ta musiała zostać sprostowana, to dokonanie darowizny udziału w prawie do tego lokalu na rzecz dzieci nie było wcześniej możliwe. Pomimo, iż R. D. już w listopadzie 2004r. uzgodnił z żoną dalsze losy prawa do lokalu mieszkalnego, to nie mógł wcześniej, niż przed datą kwestionowanej darowizny jej dokonać, ponieważ wraz z żoną dysponowali oni jedynie wspólnym spółdzielczym lokatorskim prawem do wymienionego lokalu, a prawo to jest niezbywalne i nie może być ono przedmiotem obrotu, dlatego też uzgodnienia co do praw do tegoż lokalu dokonane w listopadzie 2004r. mogły zostać wykonane dopiero po przekształceniu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu w prawo, które mogło być przedmiotem obrotu. Zauważył również, iż fakt, że R. D. pozostawał z żoną w ustroju rozdzielności majątkowej małżeńskiej w czasie przekształcenia prawa, wpłynął na powstanie błędu w umowie o ustanowieniu i przeniesieniu własności lokalu. W konsekwencji dla możliwości rozporządzenia prawem do lokalu, akt notarialny musiał zostać sprostowany, a to odwlekło jeszcze w czasie możliwość dokonania darowizny.

Powyższe okoliczności w ocenie Sądu Okręgowego świadczyły o tym, iż dłużnik powódki w czasie dokonywania kwestionowanej darowizny nie działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, bowiem deklarację wobec żony, co do zrzeczenia się wszelkich roszczeń do przedmiotowego lokalu, złożył on jeszcze pięć lat przed dokonaniem darowizny, a sama umowa darowizny była dla R. D. wyłącznie formalnością, w wykonaniu uprzednich zobowiązań, zaś zobowiązania te zostały złożone na długo przed podpisaniem przez niego umów kredytowych z poprzedniczką prawną powódki. Sąd Okręgowy przyjął, iż choć nie ulega wątpliwości, iż R. D. jest dłużnikiem powódki i jest on niewypłacalny, a skutek dokonanej darowizny stan jego niewypłacalności się pogłębił, to jednak brak jest podstaw dla ustalenia, iż dokonując darowizny działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Konstatacja ta legła u podstaw oddalenia powództwa. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. zasądzając od przegrywającej proces strony powodowej na rzecz pozwanych kwotę 5.417 zł, która obejmowała wynagrodzenie pełnomocnika procesowego oraz opłatę od pełnomocnictwa. Wysokość wynagrodzenia uzasadniały regulacje § 2 ust. 1 i 2, § 6 pkt 6 i § 12 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, w związku z udziałem pełnomocnika w postępowaniu jurysdykcyjnym oraz w postępowaniu zażaleniowym.

Apelację od wyroku wywiódł powód, wnosząc o jego zmianę przez uwzględnienie powództwa i zasądzenie na jego rzecz kosztów za obie instancje. Zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego, a to art. 527§ 1 i 2 k.c. przez ich nieprawidłowe zastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, iż powód nie wykazał, że zostały spełnione przesłanki niezbędne dla uwzględnienia skargi pauliańskiej, a także art. 529 k.c. i 528 k.c. oraz art. 234 k.p.c., polegające na uznaniu, iż domniemania prawne zawarte w art. 529 k.c. i w art. 528 k.c. nie znajdują w sprawie zastosowania. Apelujący zarzucił również wadliwe zastosowanie art. 6 k.c. oraz 232 k.p.c., skutkujące przyjęciem, iż materiał dowodowy zaofiarowany przez stronę pozwaną jest wystarczający dla udowodnienia, iż zaskarżona

czynność miała charakter odpłatny oraz nie została dokonana ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Nadto apelujący zarzucił sprzeczność istotnych ustaleń Sądu I instancji z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym oraz okolicznościami faktycznymi ustalonymi w toku postępowania. Wywodził, iż ocena prawna, dokonana przez Sąd Okręgowy nie uwzględnia istoty skargi pauliańskiej, w tym nie uwzględnia faktu, iż zaprzestanie spłacania przez dłużnika zadłużeń kredytowych i posiadanie - w dacie darowizny - zaległości kredytowych potwierdza stan niewypłacalności dłużnika, a także, iż dla przyjęcia tej przesłanki nie jest konieczne legitymowanie się przez wierzyciela tytułem wykonawczym. Z ostrożności procesowej podniósł, iż dla możliwości uznania danej czynności za bezskuteczną nie jest koniecznym, aby dłużnik działał w zamiarze bezpośrednim pokrzywdzenia wierzyciela oraz wywodził, iż bez znaczenia dla rozstrzygnięcia są uzgodnienia małżeńskie dłużnika i jego żony, chociażby już z tej tylko przyczyny, że to nie żona była stroną umowy darowizny.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i o zasądzenie od powódki na ich rzecz kosztów postępowania apelacyjnego. Wywodzili, iż zaskarżony wyrok jest trafny.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Sąd Okręgowy prawidłowo przeprowadził w sprawie postępowanie dowodowe, niemniej - tak, jak to trafnie zarzuca apelujący - wadliwie ocenił wyniki tego postępowania i poddał je błędnej subsumpcji prawej.

Zgodzić się należy z apelującym, iż zgromadzony w sprawie materiał dowodowy prowadzi do wniosku, że dokonując darowizny dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Dla wykazania tej przesłanki nie jest bowiem konieczne, by wierzyciele dysponowali tytułem wykonawczym, czy choć tytułem egzekucyjnym wystawionym przeciwko dłużnikowi.

Powód wykazał, iż dłużnik R. D. zaprzestał spłacania kredytów i w dacie dokonywania darowizny (27 stycznia 2009r.) posiadał zadłużenie kredytowe z dwóch umów kredytowych i z umowy o kartę kredytową przekraczające 100 tys. zł. Mianowicie poza sporem pozostawało, iż dłużnikowi została wypowiedziana ze skutkiem na dzień 12 lipca 2008r. umowa o "(...)", zawarta 28 września 2007r. na kwotę 118.300zł. Nadto dłużnikowi wypowiedziana została umowa o (...) ze skutkiem na 28 czerwca 2008r. i umowa o kartę kredytową ze skutkiem na 7 sierpnia 2008r. Z chwilą wypowiedzenia tychże umów wynikające z nich salda stały się wymagalne. Poza sporem pozostawało, iż zobowiązań wynikających z tychże umów dłużnik nie spłacił ani do dnia dokonania darowizny, ani też do dnia wyrokowania w sprawie. Zatem skoro bezsprzecznie w dacie dokonywania darowizny udziału w prawie do lokalu spółdzielczego typu własnościowego R. D. pozostawał w stanie niewypłacalności względem powódki - zgodnie z domniemaniem wypływającym z art. 529 k.c. przyjąć należało, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Domniemania tego nie mogło wzruszyć odwołanie się przez dłużnika i pozwanych do "uzgodnień" małżonków D., poczynionych w 2004r., jako że niezależnie od trafnie wytkniętej okoliczności, iż stroną umowy darowizny nie była żona dłużnika, nie sposób racjonalnie twierdzić, iż dłużnik nie obejmował swą świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, nie zdając sobie sprawy z tego, że dokonanie darowizny może skutkować brakiem możliwości zaspokojenia się wierzyciela.

Nie mogło też ująć uwadze Sądu, iż bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawał stan wiedzy i świadomości pozwanych co do pokrzywdzenia wierzycieli, ponieważ zgodnie z art. 528 k.c., jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z powodu pokrzywdzenia wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Podsumowując, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wykazywał, iż skutek zawarcia umowy darowizny pozwani bezpłatnie uzyskali korzyść majątkową, a dłużnik R. D., będąc już niewypłacalnym, dokonał tej darowizny ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, stając się niewypłacalnym w wyższym stopniu niż był przed jej dokonaniem. W świetle tych okoliczności powództwo o uznanie darowizny za bezskuteczną względem powoda było w pełni uprawnione i znajdowało podstawę w regulacjach art. 527§ 1 i 2, 528 i 529 k.c. W konsekwencji takiego wyniku sporu, stosownie do art. 98 § 1 i 2 k.p.c. zasadne było też żądanie powoda zasądzenia zwrotu kosztów procesu, na które

składała się opłata sądowa od pozwu - 8.849zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa - 17zł, opłata sądowa od zażalenia - 30zł

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny - na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. - zmienił zaskarżony wyrok, uwzględniając powództwo w całości. Kosztami postępowania apelacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 2 k.p.c. obciążono solidarnie pozwanych. Na koszty te złożyła się: opłata sądowa od apelacji w kwocie 8.849zł.